Mikko Mehtonen

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta 4.4.2024

TE-uudistuksen kustannusneutraaliudesta ei pidä tinkiä

Vuoden 2025 alusta kuntien vastuu työllisyyden sekä elinvoimapalveluiden järjestämisestä laajenee. Uudistus lisää kuntien kuluja sekä siirtyvien palveluiden, että kasvavan työttömyysetuuksien rahoitusvastuun myötä. Rahoitusperiaatteen mukaan valtiolla on velvollisuus huolehtia kuntien taloudellisista edellytyksistä niille lailla määrätyissä tehtävissä.

Kuntaliitto on huolissaan siitä, että TE-palveluiden rahoitus ei vastaa uusien velvoitteiden aiheuttamia kuluja. **Uudistuksen tavoitteet työllisyyden lisäämisestä ja pitkäaikaistyöttömyyden vähentämisestä toteutuvat vain, jos uudistus toteutetaan kustannusneutraalina, TE-palveluiden normeja puretaan ja arvioidaan, ovatko kaikki työllisyyspalveluiden asiakkaat oikealla etuudella.**

Palvelut siirtymässä aliresursoituna

Uudistuksessa valtion rahoitus TE-palveluihin sisällytetään peruspalvelujen valtionosuuteen valtion kehyspäätöksen perusteella siten, että siirtyvien palveluiden kokonaisuus siirretään tietyiltä valtion momenteilta valtiovarainministeriön peruspalvelujen valtionosuusmomentille 28.90.30. Uudistuksen voimaantulohetkellä valtion kehyspäätöksen mukainen kulutaso määrittää kunnille siirtyvän valtionosuuden suuruuden.

Työllisyysmäärärahojen momentille on jo tehty leikkauksia. Esimerkiksi työllisyysmäärärahojen vastikkeettomat leikkaukset vähentävät suoraan kunnille siirtyvää rahoitusta ilman vastaavaa vähennystä kulupuolella. Momentille 32.30.51 (julkiset työvoima- ja yrityspalvelut) budjetoidut määrärahat ovatkin laskeneet yli 100 miljoonaa euroa kolmen viimeisimmän vuoden aikana. Palveluihin myönnettävä valtionosuusrahoitus on siten tippunut alkuperäisestä 700 miljoonasta 610 miljoonaan. **Kuntaliiton arvion mukaan siirtyvien palveluiden kulut ovat vähintään 680 miljoonaa euroa**.

Eräissä kuntakokeilukunnissa on lisäksi havahduttu jo nyt työllisyysmäärärahojen riittämättömyyteen. Esimerkiksi momentin 32.30.51 sidonnat ovat laskeneet merkittävästi vuoden 2022 lopun tasosta. Työttömyyden alati

CC BY

Suomen Kuntaliitto
www.kuntaliitto.fi
etunimi.sukunimi@kuntaliitto.fi

Finlands Kommunförbund
www.kommunforbundet.fi
fornamn.efternamn@kommunforbundet.fi

kasvaessa, resurssipula tulee siirtämään kuluvan vuoden palvelutarvetta vuoden 2025 puolelle.

Kasvanut työttömyys sekä TE-palveluiden rahoitusleikkaukset johtavat siihen, että palvelut siirtyvät kuntiin aliresursoituna, jos laskelmia ei tarkisteta muuttuneen työllisyystilanteen mukaiseksi. Tämä ei toteuta hallitusohjelman linjauksia kustannusneutraalista siirrosta kunta-valtio-suhteessa. Riittämätön rahoitus vaarantaa lisäksi uudistuksen tavoitteet, kun kunnat joutuvat, muiden valtionosuusvähennysten ohella, tekemään palveluihin leikkauksia jo heti vuoden 2025 alusta.

Vaikka TE-palveluiden normeja purkamalla ei pystytä paikkaamaan uudistuksen rahoitukseen jo tehtyjä leikkauksia, tulee työtä normien väljentämiseksi jatkaa. Niiden tulee kohdentua toimiin, joilla työllisyyspalveluiden vaikuttavuutta pystytään lisäämään, esimerkiksi siten, että virkailijan työaikaa jää enemmän työnvälitykseen. Perustyön vaikuttavuutta lisäämällä saadaan parempia tuloksia ja työllisyyttä, joka on sekä kuntien, että valtiontalouden etu.

Etuuskulujen kompensaatio uhkaa jäädä alimittaiseksi erityisesti muuttuneista suhdanteista johtuen

Kuntien rahoitusosuus työttömien etuuskuluista kasvaa, uudistuksen arviolaskelmien mukaan, arviolta noin 270 miljoonalla. Kasvaneet etuuskulut kompensoidaan kunnille siten, että valtionosuuksia lisätään määrällä, joka vastaa poikkileikkaushetken työttömyystiedoilla laskettua muutosta. Poikkileikkaushetkenä käytetään vuoden 2023 työttömyystietoja.

Työttömyystilanne on heikentynyt kompensaation pohjavuotena käytettävästä tasosta. Täten kuntien etuuskulut tulevat todennäköisesti olemaan uudistuksen voimaantulovaiheessa kompensaatioita suuremmat.

Toisekseen työttömyysturvalain muutokset vaikuttavat epäsuorasti kuntien etuuskuluihin. Esimerkiksi hallituksen 1.4. alkaen toteuttamat, työssäoloehtoa koventavat uudistukset johtavat siihen, että yhä useampi asiakas jää työmarkkinatuen varaan eikä pääse ansiosidonnaisen piiriin. Tämän seurauksena yhä useampi asiakas jää, työttömyyden pitkittyessä, pyörimään isommille maksuvastuuportaille, kun kunnan rahoitusosuuden päivälaskuri ei enää nollaudu (työssäoloehto täyty) niin helposti.

Toisaalta asiakkaiden ohjaaminen palveluihin ei myöskään katkaise enää kuntien rahoitusvastuuta etuuskuluista. Vaikka tämä on yksi uudistuksen keskeisimmistä vaikuttavuutta lisäävistä toimista, tulee se lisäämään kuntien etuuskuluja. Sosiaaliturvan leikkauksilla on lisäksi suora kuntien

toimeentulotukikuluja lisäävä vaikutus, koska kunnat rahoittavat edelleen puolet eli yli 300 miljoonaa euroa n kuluista.

Vaikka työttömyysturvalain muutoksilla on sekä kuntien etuuskuluja lisääviä, että vähentäviä vaikutuksia, arvioidaan lain muutosten kokonaisuudessaan heikentävän kuntien taloutta noin 60 miljoonalla eurolla (vaikutusarviot HE 73/2023 ja 13/2024). Uudistusten talousvaikutukset kääntyvät kunnille positiiviksi vain, mikäli esityksen mukaiset työllisyysvaikutukset toteutuvat.

TE-uudistuksen aliresursointi vaarantaa kasvun

TE-uudistuksen aliresursointi muodostaa uhan talous- ja työllisyyskehitykselle, kun työllisyydenhoidon palveluista joudutaan leikkaamaan heti uudistuksen voimaantulon yhteydessä. On mahdollista, että osaajapula palaa nopeastikin taloustilanteen myöhemmin parantuessa. Työllisyyspalveluiden pitäisi ylläpitää työvoimareservin uudelleenkoulutusta ja ammattitaitoa sekä osallistua kotouttamisen turvaamiseen, jotta työvoimapulasta aiheutuva pullonkaula ei kuristaisi tulevaa talouskasvua.

Monien pitkäaikaistyöttömien tosiasialliset työllistymisen esteet liittyvät sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin. He kamppailevat esimerkiksi elämänhallintaan, päihteiden käyttöön ja mielenterveyteen liittyvien haasteiden kanssa. Näiden asiakasryhmien juuriongelmia ei ratkaista työllisyyspalveluissa, vaan ensisijaisesti hyvinvointialueiden vastuulle kuuluvissa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa. Nykyinen malli ei aseta hyvinvointialueille taloudellista kannustinta työllistymisen näkökulmasta. Esimerkiksi päihde- ja mielenterveyspalveluihin kohdistuvat leikkaukset iskevät jatkossa myös kuntien työllisyyspalveluiden asiakaskuntaan. On sekä yksilön, että yhteiskunnan etu, että arvioitaisiin mille etuudelle ja mihin palveluun asiakkaat kuuluvat. Tämä koskee etenkin pitkäaikaistyöttömiä.

SUOMEN KUNTALIITTO

Timo Reina
varatoimitusjohtaja

Sanna Lehtonen
kuntatalousasioiden johtaja

OBJ

Mikko Mehtonen
kehittämispäällikkö

Suomen Kuntaliitto
www.kuntaliitto.fi
etunimi.sukunimi@kuntaliitto.fi

Finlands Kommunförbund
www.kommunforbundet.fi
fornamn.efternamn@kommunforbundet.fi